

logica et philosophica (str. 30—55); III. Commentarii in s. Scripturam (str. 55—70.); IV. Opuscula (str. 70—122.).

Kako ima mnogo apokrifnih spisa, koji se vežu uz ime sv. Tome, dobro je učinio autor, što ih je kod svakog odsjeka poimence naveo. Nije zanemario ni opera deperdita aut ignota (str. 122.).

Za daljnji detaljniji studij o djelima sv. Tome upućuje o. Bačić izričito na novija djela Madonneta, Michelitscha i naročito Grabmanna, pored starijih Quetif-Echarda (1719) i B. de Rubelis (1750).

Dr. A. Živković.

Joseph Vernhes, P. S. S.: Amour et souffrance ou le probleme de la douleur humaine ici bas. Paris VI. 1926., P. Tequi, libraire editeur 82, rue Bonaparte, 16°, str. 154.

Ova mala knjižica obraduje najaktuelniji životni problem: problem boli na ovom svijetu. Uvijek će on za najveći dio ljudi ostati jednom gotovo neshvatljivom tajnom: tako se teško mogu ljudi da užive u pravo shvaćanje svih bolnih pojava, što nas prate od kolijevke, pa do groba. Pa ipak je za čitav taj život u ovoj »suznoj dolini« vrlo značajna riječ pisca knjige »Nasljedni Krista«: Sine dolore non vivitur in amore (knj. 3. gl. 5.). U tom svjetlu promatra pisac ovaj problem.

On se tijesno oslanja na narav kršćanstva, koje je religija ljubavi. Pa kako po njegovoj tezi nema ljubavi bez bola, kuša on da u rješenu problema istakne dvostruku ulogu boli u životu ljudskom. Njom upravlja Bog pripravljavajući nas i direktno za konačni cilj: putem odricanja, poniženja, uhvanja i pouzdanja u Njega; s druge strane

poučava nas direktno: bol je u praktičnom životu hrana kreposti.

Svoje izvode ilustrira o. Vernhes primjerima iz života i sv. pisma, tako da čitatelj osjeća osvjetljenom i solidno obrazloženom onu riječ Kristovu: Blaženi, koji trpe jer je njihovo kraljevstvo nebesko (Mt. 5. 10.).

Knjižica je ova i nastala iz konferencija držanih dacima o kršćanskom životu, pa će uvijek dobro doći baš vjeroučiteljima na srednjim i njima sličnim školama.

Dr. A. Ž.

Th. Mainage: Immortalité. Entretiens sur le probleme de la survivance. Paris, 1926. P. Tequi, libraire editeur, 82 rue Bonaparte, 8°, str. 251.

Život »onkraj groba« nije samo aktuelna tema u kršćanskim crkvama i propovijedima »pobožnom puku...«. O njemu htio ne htio. Mora da misli i skeptik, koji se ustručava, da ga zaniječe i indiferentista, koji za nj, veli, da ne mari. Mora da se nameće i ozbiljnom učenjaku i zadnjem analfabeti, idealistu jednako kao i materijalistu: smrt je strašna jedna, neizbježiva ras-krsnica.

Nad otvorenim grobom — taj se problem svaki put javlja, makar ga tko i odbacio, među metafizičke spekulacije. O njemu valja biti na čistui.

Autor je profesor na Institut catholique u Parizu. Ova je knjiga rezultat njegovih konferencija u Saint Severinu (1924.). Pitanja, koja je obradio, da slušačima svestrano dokumentira dogmu katoličkog vjerskog naziranja jesu ova: Svemir, religije, čovjek, metafizika, savjest, razum, vječnost.

Sva su ova pitanja sa stanovišta kršćanskog naziranja o svijetu u

medusobnom skladu. Ali taj sklad valja pokazati modernom čovjeku, pa i onom, koji priznaje kršćanski svjetovni nazor. Jer i njega muče mnoga od ovih pitanja: sama vjera nije u stanju, a često nema ni prava da ih rješava.

Eto zašto su ovakovi radovi uvijek dobro došli i zašto ih naročito naš savremeni život iziskuje.

Tko vlada francuskim jezikom ne će požaliti, ako se zabavi ovim aktuelnim problemom po izvodima profesora Th. Mainagea.

Dr. A. Ž.

J. Hessen: Die Weltanschauung des Thomas von Aquin (Stuttgart 1926). Ovaj marni docenat u Kölnu — koji je u deset godina publicirao desetak naučno i u cijelosti valjano opremljenih filozofskih monografija — izdao je uz dobre ostale niipošto suvišni prikaz Tome i tomizma u cilju pridizanja i širenja smisla za njegov studij. Sve više nalazi odziva poticaj Lava XIII., koji je enciklikom »Aeterni Patris« 1879. upravio poziv: Sancti Thomae sapientiam restituitis et quam latissime propagetis! Njegov nasljednik Pio X. u borbi sa modernizmom upućivao je na Akvinca. I za njegova nasljednika Benedikta XV. određuje Codex juris canonici, da se profesori filozofije i teologije u svemu strogo drže Andeoskog Učitelja. Napokon je i prigodom šestog centenarija Tomine kanonizacije (1923.) enciklikom »Studiorum ducem« Pio XI. oglasio: *Ite ad Thomam!*

Historički, sistematski i kritički dio iznose jasne obrise osnovnih problema i njihovih rješenja. Pa i ako sam istakao Hessenovu produktivnost i nesumnjivu verziranost u skol. filozofiji, ipak treba i ovdje osuditi njegov način kritike to-

mizma. Poznato je, da je aristotel-sko-tomistički objektivizam izgrađen na jednoj kozmološkoj i jednoj psihološkoj, u oba smisla metafizičkoj prepostavci. S jedne strane naime smatralo se, da je zbiljnost racionalizirana, t. j. da su spoznajni predmeti u sebi (realno) formirani, upravo onako, kao što su pojmovno predstavljani. Bitne forme realizirane su u pojedinkama, pa zato i predstavlja apstraktivno shvaćanje (= poimanje) t. j. takovo, kojim se ne obaziremo na individualna (pojedinačna) određenja, a fiksiramo samo bitna. Taj je način shvaćanja moguć — i to je sad s druge strane psihološka pretpostavka — samo po tvornom i trpnom razumu.

Hessen tvrdi (p. 123), da je (s obzirom na prvu pretpostavku) već po Kantu »zarušen najdublji osnov tomističkog sustava«. Ovako rečeno je to sasvim krivo. Istina je što Baeumker kaže, koga H. umah citira, da je kod tomizma »velik nedostatak«, što su mu sustavni osnovi tek postulati, a ne problemi. t. j. što ovi osnovi »nijeku stečeni analizom unutarnjeg iskustva«. Dakle osnovi noetičkog objektivizma nijesu kritički utvrđeni, nego ako ćemo reći dogmatski, pretpostavno; to je tačno. Ali iz ovog nedostatka u kritičkom postupku ne valja predaleko zaći, da su Kantovom ili bilo čijom kritikom osnovi tomizma oboreni: jer kojom drugom kritikom — a takova se upravo i razvila u neotomističkoj noetici — mogu ovi osnovi da ostanu neoborivi ne kao pretpostavke, nego kritičkim preispitanjem. Jer i ono što je H. dalje navodi Hertlinga, kao da je tomistička nauka o predmetima univerzalnih pojmova sama u sebi (a ne samo po svojoj